

Cicero'nun Mektuplarında Kızı Tullia

Tullia in Cicero's Letters

İsmat ABBAS¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE
· ismatabbas93@gmail.com · ORCID > 0000-0002-7673-2094

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 10 Şubat/February 2025
Kabul Tarihi/Accepted: 11 Mart/March 2025
Yıl/Year: 2025 | **Cilt – Volume:** 3 | **Sayı – Issue:** 5 | **Sayfa/Pages:** 83-94

Atıf/Cite as: Abbas, İ. "Cicero'nun Mektuplarında Kızı Tullia"
Propontica, 3 (5), Mart 2025: 83-94.

CICERO'NUN MEKTUPLARINDA KIZI TULLIA

ÖZ

Bu makale, Romalı devlet adamı, hatip ve filozof Marcus Tullius Cicero'nun mektuplarında kızı Tullia'nın hayatı ve ölümü üzerine verdiği bilgileri ve bu kaybın Cicero'nun düşünsel ve duygusal dünyası üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Cicero'nun mektupları, onun kişisel yas sürecini anlamakla kalmayıp aynı zamanda Roma toplumunda baba-kız ilişkilerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, özellikle *Ad Atticum* ve *Ad Familiares* başlıklı mektuplara odaklanarak Tullia'nın sağlık durumu, hastalığı ve ölümünün ardından Cicero'nun yaşadığı derin acıyı ayrıntılı bir şekilde incelemektedir. Cicero'nun mektuplarında, kızı Tullia'ya duyduğu sevgi, şefkat ve bağlılık açıkça görülmektedir. Bu yazışmalar, baba-kız ilişkisinin samimi yönlerini ortaya koyarken, Cicero'nun entelektüel ve politik yaşamındaki yankılarını da gözler önüne sermektedir. Çalışmada, Cicero'nun mektuplarında yer alan ifadeler analiz edilerek, bu kaybın onun felsefi düşüncelerine, politik tutumuna ve kişisel hayatına olan etkileri değerlendirilmektedir.

Bu yazışmalar, baba-kız ilişkisinin samimi yönlerini ortaya koyarken, Cicero'nun entelektüel ve politik yaşamındaki yankılarını da gözler önüne sermektedir. Çalışmada, Cicero'nun mektuplarında yer alan ifadeler analiz edilerek, bu kaybın onun felsefi düşüncelerine, politik tutumuna ve kişisel hayatına olan etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca, yas sürecinin Cicero'nun edebi ve felsefi üretkenliğine olan katkıları incelenmiş, onun bu dönemde kaleme aldığı metinlerin içeriği ve amacı detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Roma toplumunda baba-kız ilişkilerinin sosyal ve kültürel bağlamını ele alan bu çalışma, Cicero'nun yas sürecini sadece bireysel bir trajedi olarak değil, dönemin toplumsal normlarıyla bağlantılı bir olgu olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cicero, Tullia, Ölüm, Yas, Felsefe

TULLIA IN CICERO'S LETTERS

ABSTRACT

This article examines the information provided on the life and death of Cicero's daughter Tullia in the letters of the Roman statesman, orator, and philosopher Marcus Tullius Cicero, as well as the impact of this loss on Cicero's intellectual and emotional world. Cicero's letters not only provide insight into his personal mourning process but also offer valuable clues about father-daughter relationships in Roman society. In this context, the study focuses particularly on the *Ad Atticum* and *Ad Familiares* letters, analyzing in detail Tullia's health, illness, and the profound grief Cicero experienced following her death. His letters reveal his love, affection, and deep attachment to his daughter. These correspondences not only highlight the intimate aspects of the father-daughter bond but also shed light on the broader intellectual and political repercussions of Cicero's life. By analyzing the expressions found in Cicero's letters, this study evaluates the impact of Tullia's loss on his philosophical thought, political stance, and personal life.

These correspondences not only reveal the intimate aspects of the father-daughter relationship but also highlight its intellectual and political resonances in Cicero's life. This study analyzes the expressions found in Cicero's letters to assess the impact of this loss on his philosophical thought, political stance, and personal life. Additionally, it examines the contributions of the mourning process to Cicero's literary and philosophical productivity, offering a detailed exploration of the content and purpose of the texts he composed during this period. By addressing the social and cultural context of father-daughter relationships in Roman society, this study considers Cicero's mourning process not merely as a personal tragedy but as a phenomenon closely linked to the societal norms of the time.

Keywords: Cicero, Tullia, Death, Grief, Philosophy

GİRİŞ

Marcus Tullius Cicero, Roma Cumhuriyeti'nin en önemli hatiplerinden, filozoflarından ve devlet adamlarından biridir. Onun mektupları, yalnızca dönemin siyasi ve sosyal olaylarına ışık tutmakla kalmaz, aynı zamanda özel hayatına dair önemli bilgiler sunarak Cicero'nun kişisel dünyasını anlamamıza da yardımcı olur. Cicero'nun özel hayatı, Roma Cumhuriyeti'nin siyasi çalkantıları kadar karmaşık ve inişli çıkışlı olmuştur. Onun ailesiyle olan ilişkileri, özellikle de eşi ve çocuklarıyla bağları, mektuplarında sıkça dile getirilmiştir. Bu yazışmalarda en dikkat çekici

konulardan biri, Cicero'nun kızı Tullia'ya duyduğu derin sevgi ve onun hayatındaki önemli olaylara verdiği duygusal tepkilerdir. Tullia'nın hastalıkları, evlilikleri ve özellikle zamansız ölümü, onun mektuplarında büyük bir üzüntüyle işlenmiş ve Cicero'nun yaşadığı derin acı, yazılarında kendini güçlü bir şekilde göstermiştir. Cicero'nun mektupları, dönemin sosyal ve kişisel dinamiklerine dair eşsiz bir bakış açısı sunarak Tullia'nın ailesindeki konumunu ve aynı zamanda Roma toplumunda aile içi ilişkilerin nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Cicero, MÖ 79 civarında Terentia ile evlenmiştir. Terentia, Roma'nın aristokrat ailelerinden birine mensuptu ve bu evlilik Cicero'nun sosyal ve siyasi statüsünü yükseltmesine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda Terentia'nın ekonomik açıdan güçlü bir aileye sahip olması, Cicero'nun kariyerinde bağımsız hareket edebilmesi için önemli bir avantaj sağlamıştır. Terentia 480 bin *sestertius*luk çeyiz getirmiştir¹. Bu evlilik, yalnızca stratejik bir birliktelik değil, aynı zamanda uzun yıllar süren bir ortaklık olmuştur. Örneğin, MÖ 58 yılında Cicero'nun Clodius tarafından sürgüne gönderilmesi hem siyasi kariyerinde hem de özel hayatında derin bir kırılma noktasıdır. Bu sürgün süreci, onun evlilik hayatındaki en büyük sınavlardan biri haline gelmiştir. Cicero, Clodius'un halk desteğiyle kendisini hedef almasının ardından Roma'yı terk etmek zorunda kalmış ve Yunanistan'a gitmiştir². Onun yokluğu, ailesi üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Özellikle eşi Terentia hem mali hem de siyasi olarak ciddi bir yük üstlenmiştir. Bu dönemde Terentia, kocasının dönüşü için yoğun çaba harcamıştır. Roma'daki siyasi çevrelerde aktif bir rol oynayarak, Cicero'nun dostları ve *Senatus* üyeleri nezdinde onun affedilmesi için girişimlerde bulunmuştur. Aynı zamanda, ailesinin mali durumunu da idare etmek zorunda kalmıştır. Cicero'nun mallarına el konulmuş, evi yağmalanmıştır. Bu süreçte arkadaşı Atticus, Cicero'nun ailesine destek olmuştur³. Cicero'nun sürgün sırasında yazdığı mektuplar, onun iç dünyasını ve yaşadığı zorlukları anlamamıza yardımcı olur. Özellikle mektuplarında, Terentia'ya duyduğu özlem ve minnettarlık açıkça görülmektedir. Mektuplarında sık sık ona hitap eden Cicero, eşiyle olan bağının ne kadar güçlü olduğunu vurgulamaktadır⁴. Bu yazışmalar, onun sürgün yıllarında yalnızca siyasi değil, duygusal anlamda da ne kadar zor bir süreçten geçtiğini gösterir:

“Sevgili Terentia, sevgili kızım Tullia ve tatlı oğlum! Sizleri düşünmek bana hem acı hem de teselli veriyor. Sizleri bırakıp gitmek benim için en büyük azaptı ve şimdi, bu acı sürerken, sizin de aynı şekilde üzüldüğünüzü bilmek daha da dayanılmaz oluyor”⁵.

¹ Plutarkhos, VIII.2; Everitt 2021, 93.

² Plutarkhos, XXXI.3; Dio, XXXVIII.173.

³ Cicero, Ad Atticum, II.1; Everitt 2021, 193.

⁴ Cicero, Ad Familiares, XIV.1-3.

⁵ Cicero, Ad Familiares, XIV.1-3.

Cicero'nun MÖ 46 yılında boşandığı eşi Terentia'dan iki çocuğu doğmuştur. Sevgili kızı Tullia muhtemeldir ki MÖ 75 veya 76 yılında doğmuştur⁶. Oğlu Marcus'un ise MÖ 65 yılında doğduğu düşünülmektedir⁷.

Tullia'nın Hayatı ve Cicero için Önemi

Tullia, Roma Cumhuriyeti'nin en tanınmış hatiplerinden Marcus Tullius Cicero ve eşi Terentia'nın kızı olarak dünyaya gelmiştir. Her ne kadar Tullia, Cicero'nun gözbebeği olarak anılsa da Antik Roma gibi ataerkil bir toplumda bir kız çocuğunun doğumu büyük bir sevinçle karşılanmazdı. Toplumun erkek egemen yapısı, soyun devamlılığı ve siyasi mirasın korunması açısından erkek çocuklarını ön planda tutmaktaydı. Bu bağlamda, bir kız çocuğunun dünyaya gelişi, aile içinde sevgiyle karşılanabilse dahi geniş çaplı kutlamalar veya resmi duyurular için yeterince önemli görülmezdi⁸. Dolayısıyla, Cicero'nun kızı Tullia'nın da doğum tarihinin kesin olarak bilinmemesi olağan bir durumdur. Buna rağmen babasının mektuplarının günümüze ulaşması sayesinde Tullia'nın özellikle evlilik hayatı ve ailesiyle olan ilişkileri hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler edinilmiştir⁹.

Tullia, soylu bir ailede yetişmiş, dönemin aristokrat kadınları gibi iyi bir eğitim almış ve siyasi olarak önemli figürlerle evlilik yaparak ailesinin konumunu güçlendirmiştir. Tullia, MÖ 67 yılında sekiz veya dokuz yaşlarında ünlü bir tarihçinin ve *consul*ün torunu olan Gaius Calpurnius Piso Frugi ile nişanlanmıştır¹⁰. Antik Roma'da aristokratik evlilikler, yalnızca bireysel ilişkiler değil, aynı zamanda siyasi ve toplumsal ittifaklar açısından büyük önem taşımaktaydı. Cicero gibi yükselmekte olan bir devlet adamı için, böyle bir evlilik düzenlemesi, *senatus* içindeki konumunu güçlendirme ve seçkin ailelerle bağ kurma stratejisinin bir parçasıydı. Piso Frugi ailesiyle kurulan bu bağ, Cicero'nun siyasi çevrelerde daha fazla meşruiyet kazanmasını sağlayarak onun Roma siyasetinde etkili bir figür olmasına katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla, bu nişan yalnızca aile içi bir karar değil, aynı zamanda Cicero'nun kamusal yaşamındaki yükselişini destekleyen bilinçli bir hamle olarak değerlendirilmelidir. MÖ 63 (62) yılında, on iki veya on üç yaşlarında bu evlilik gerçekleşmiştir¹¹. Tullia'nın genç yaşta evlenmesi, o dönemin Roma toplumu için olağan bir durumdur. Bu evlilik, MÖ 58 veya 57 yılında eşinin ölmesiyle sona ermiş ve Tullia dul kalmıştır¹². Tullia'nın bir diğer evliliği, Roma'nın aristokrat ailelerinden birine mensup olan Furius Crassipes ile gerçekleşmiştir. MÖ 56 yılında onunla nişanlanan Tullia, kısa bir süre sonra evlenerek bu yeni aile

⁶ Everitt 2021, 95.

⁷ Everitt 2021, 116.

⁸ Everitt 2021, 95.

⁹ Plutarkhos, XLI; Clark 1991, 28-30.

¹⁰ Cicero, Ad Atticum, I,5; Everitt 2021, 116.

¹¹ Everitt 2021, 116.

¹² Clark 1991, 28; Everitt 2021, 199.

bağı aracılığıyla sosyal statüsünü korumaya devam etmiştir¹³. Yirmili yaşlarında başında olan Tullia'nın ikinci kocasıyla da evliliği başarılı olmamıştır.

Tullia'nın üçüncü ve en çok tartışılan evliliği MÖ 50 yılında gerçekleşmiştir. Tullia, babasına Publius Cornelius Dolabella ile nişanlandığını bildirmiştir¹⁴. Dolabella, o dönemde hırslı ve çalkantılı bir siyasi kariyere sahip olmuştur. Özellikle halkçı (*populares*) politikalar izleyen bir figür olarak sık sık siyasi kargaşalar içinde yer almış ve zaman zaman radikal adımlar atmıştır. Cicero'nun mektuplarından anlaşıldığı üzere, Cicero bu evlilik konusunda başından beri ciddi endişelere sahip olmuştur. Onun en büyük korkularından biri, Dolabella'nın güvenilmez ve tutarsız karakteri olmuştur. Dolabella'nın özel hayatı çalkantılıydı ve siyasi kariyeri de belirsizliklerle doluydu. Cicero, kızının istikrarlı ve güvenilir bir eş ile evlenmesini isterken, Dolabella'nın yaşam tarzı ve siyasi oyunları nedeniyle bu evliliğin uzun vadede mutsuzluk getireceğini düşünmüştür. Ayrıca, Dolabella'nın mali durumu da pek iç açıcı değildi; büyük borçları vardı ve savurgan bir yaşam sürüyordu¹⁵. Cicero'nun bir diğer endişesi, Dolabella'nın siyasi görüşleriydi. Cicero, cumhuriyetçi ideallere bağlı bir devlet adamı olarak *optimates* (senatus aristokrasisini destekleyen grup) tarafında yer alırken, Dolabella daha çok Caesar'a yakın bir politikacı olarak biliniyordu¹⁶. Bu durum, Cicero'nun siyasi geleceği açısından da risk oluşturmuyordu. Dolabella'nın Caesar ile olan bağları, Cicero'nun kendisini ve ailesini istemeden de olsa tehlikeli bir siyasi arenaya çekebilirdi. Nitekim, Cicero'nun endişeleri haklı çıkmış ve MÖ 46 yılında bu evlilik boşanmayla sonuçlanmıştır. Boşanmanın nedenleri tam olarak bilinmese de Dolabella'nın sadakatsizliği ve sorumlusuzluğu bunda etkili olmuş olabilir. Tullia'nın bu evlilikten büyük bir mutsuzluk duyduğu bilinmektedir¹⁷.

Cicero mektuplarında her zaman Tullia'nın durumu ile ilgilenmiş, onun hasretini dile getirmiştir. Kardeşi Quintus'a yazdığı bir mektubunda “*Bir insanın sahip olabileceği en sevgi dolu, mütevazı ve en zeki kızı, yüzü, fikri ve konuşması aynı ben olan evladımı özledim*”¹⁸ diye yazmıştır. Cicero'nun bu sözleri, bir baba olarak kızına duyduğu derin sevgiyi açıkça göstermektedir. Tullia'nın “yüzü, fikri ve konuşması” bakımından kendisine benzediğini söylemesi, onunla gurur duyduğunu gösteriyor. Cicero, hitabet ve zekâ konusunda oldukça yetkin biriydi; dolayısıyla kızının da aynı özelliklere sahip olduğunu düşünmesi, onun entelektüel yönüne verdiği önemi ortaya koymaktadır. Cicero bu mektubu yazdığı anda kızını Piso ile evli idi ve Cicero da Roma'dan uzakta bulunmaktaydı. Dolayısıyla Cicero, kızına olan hasretini de bu mektupla vurgulamaktadır¹⁹.

¹³ Everitt 2021, 242.

¹⁴ Cicero, Ad Atticum, VI.6.

¹⁵ Cicero, Ad Atticum, VI.6, VI.9; Ad Familiares, VI.18.

¹⁶ Cicero, Ad Familiares, IX.9.

¹⁷ Everitt 2021, 305.

¹⁸ Cicero, Ad Quintum Fratrem, I.3.

¹⁹ Everitt 2021, 193.

Bir mektubunda da Cicero kızı Tullia'nın hastalığı karşısında yaşadığı derin acı ve endişe açıkça ifade etmiştir:

“Korkunç üzüntülerimin ortasında, sevgili kızım Tullia'nın sağlığının bozulması bana tarif edilemez bir acı veriyor. Onun acı çektiğini bilmek, yüreğimde büyük bir boşluk yaratıyor ve bu üzüntünün ağırlığını taşıyamıyorum. Ancak bu konuda sana uzun uzun yazmamın bir anlamı olmadığını düşünüyorum; çünkü senin de benimle aynı kaygıyı taşıdığını biliyorum. Senin de içini kemiren endişe, benimkinden farksızdır. Ne yazık ki, elimden hiçbir şey gelmiyor ve bu çaresizlik, ıstırabımı daha da derinleştiriyor”²⁰.

Cicero'nun mektupları incelediğimizde onun kızı Tullia'ya duyduğu sevginin oğlu Marcus'a duyduğu sevgiden daha derin olduğunu görmekteyiz. Bunun çeşitli nedenlerinin olması muhtemeldir. Nitekim Antik Roma'da babalar genellikle oğullarını siyasi ve sosyal varisleri olarak görüp onlara daha mesafeli yaklaşıırken, kızlarıyla daha duygusal bir bağ kurabiliyorlardı. Cicero için Tullia, hayatının en zor dönemlerinde en büyük desteği gördüğü kişi olmuştur. Öte yandan, oğluna karşı aynı sıcaklığı her zaman hissedememiş olabilir. Marcus, babasının entelektüel ve siyasi mirasını tam anlamıyla sürdürememiş, özellikle gençliğinde savruk bir hayat sürmüştür²¹. Cicero'nun beklentilerini karşılayamayan bir oğul figürü, onun duygusal yatırımlarını Tullia'ya yönlendirmesine sebep olmuş olabilir. Ayrıca Tullia'nın zeki, eğitilmiş ve babasına derinden bağlı bir kadın olması, Cicero'nun ona duyduğu sevginin temel taşlarından birini oluşturmuştur. Ancak en büyük etkenlerden biri, Tullia'nın erken yaşta ölümüydü. MÖ 46 yılında Tullia, Lentulus isimli oğlunu doğurmuş ve bundan az zaman sonra hayatını kaybetmiştir. Cicero için ızdırap dolu günler başlamıştır²². Oğlunun yaşamaya devam etmesi, Tullia'nın ise artık geri dönmeyecek olması, Cicero'nun ona duyduğu sevgiyi daha da idealize etmesine yol açmış olabilir. Duygularını açıkça ifade etmekten çekinmeyen biri olarak, Tullia'nın kaybını mektuplarında defalarca dile getirmiş ve onun yokluğunun yarattığı boşluğu vurgulamıştır²³. Tüm bu nedenler göz önüne alındığında, Cicero'nun kızına duyduğu sevginin hem kişisel hayal kırıklıkları hem de kültürel alışkanlıklar nedeniyle oğluna kıyasla daha güçlü olduğu söylenebilir.

Tullia, tarihin gölgelerinde kalan, kendi sesiyle değil, yalnızca babası Cicero'nun sevgi dolu ifadeleriyle varlık kazanan bir figür olarak karşımıza çıkar. Kendi adına konuşan bir anlatı bırakmamış olsa da onun zeki, neşeli ve kültürlü bir kadın olduğunu tahmin etmek mümkündür. Cicero'nun mektuplarında ona duyduğu hayranlık, sadece bir babanın sevgisini değil, aynı zamanda onun entelektüel yeteneklerine duyduğu saygıyı da yansıtmaktadır²⁴.

²⁰ Cicero, Ad Familiares, XIV.19.

²¹ Cicero, Ad Atticum, VI.1; Ad Familiares, V.7, XVI.27.

²² Plutarkhos, XII.5.

²³ Cicero, Ad Atticum, XII.14, XII.18.

²⁴ Everitt 2021, 305.

Tullia'nın Ölümünden Sonra Cicero'nun Ruh Hali

Tullia'nın ölümünün ardından Cicero, derin bir yasa bürünmüş ve bu kaybı kabullenmekte büyük zorluk çekmiştir. Cicero'nun duygusal çöküşünü mektuplarında açık bir şekilde ifade etmiştir. Kızının ölümünün ardından, yaşadığı acıyı kelimelere dökmekte bile zorlandığını belirtmiştir. “*Kendime gelmem imkânsız gibi görünüyor.*”²⁵ diyerek, bu kaybın onun üzerindeki yıkıcı etkisini anlatmıştır. Aynı zamanda, içinde bulunduğu derin üzüntünün günlük hayatına da tamamen sirayet ettiğini dile getirmiştir. Cicero için en büyük sorun, kaybının ardından gelen içsel boşluk ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını bilmesidir²⁶.

*“Bundan başka kaderimin ağır ve acımasız darbesi sonucunda girdiğim ruhsal bunalım da beni felsefeye yöneltti.”*²⁷

Cicero'nun bu sözleri, yaşadığı büyük kayıpların ve hayal kırıklıklarının onu felsefeye yönelttiğini göstermektedir. Kızının ölümü onun için yalnızca bir talihsizlik değil, aynı zamanda derin bir içsel sorgulamanın ve ruhsal bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. Felsefe, onun için hem bir sığınak hem de acısını hafifletmeye yönelik bir çare haline gelmiştir. İnsanın, yaşamın acımasız gerçekleri karşısında anlam ve teselli arayışı içinde olması, Cicero'nun bu süreçte felsefeyi bir tür terapi olarak görmesine yol açmıştır²⁸. Acısını hafifletmek için felsefi bir kitap yazmaya yönelmesi, onun için hem bir kaçış hem de bir rahatlama aracı olduğunu göstermektedir. Yalnızlığın bazen iyi geldiğini, ama sevdiği bir dostunun yanında olmasının daha büyük bir teselli olacağını yazmıştır²⁹. Teselli bulmak adına yazıya sarılması, onun hem bir filozof hem de bir hatip olarak yaşadığı duygusal çalkantıyı aşma yöntemlerinden biri olmuştur.

Tullia'nın ölümü, Cicero'nun siyasi hayatına derin bir etki yapmıştır. Bu trajik kaybın ardından Cicero, uzun süre siyasetle ilgilenmeyecek bir duruma gelmiş ve kişisel acısının, geçmişteki tüm siyasi hedeflerinden daha önemli olduğunu dile getirmiştir³⁰. Cicero, Roma iç savaşları sırasında Pompeius'un yanında yer almış, ancak Caesar'ın zaferi ve affı sonrası yeniden siyasi arenada yer edinmeye çalışmıştır. Bu süreç, onun siyasetle olan ilişkisinde bazı değişikliklere neden olmuş, ancak Tullia'nın ani ve beklenmedik ölümü, onu içsel bir bunalıma sürüklemiş ve kişisel kayıplarının ardından siyasi kariyerini bir kenara bırakmasına yol açmıştır. Arkadaşı Atticus'a yazdığı mektubunda Cicero, Tullia'nın ölümünden sonra siyasi meselelerle ilgilenmenin anlamını yitirdiğini açıkça belirtmiştir. Kızıyla olan derin bağının ve kaybının, tüm politik çatışmalardan ve mücadelelerden daha acı veri-

²⁵ Cicero, Ad Familiares V.17.

²⁶ Cicero, Ad Atticum, XII.14.

²⁷ Cicero, De Natura Deorum, I.9.

²⁸ Cicero, Academica Posteriora, I.11.

²⁹ Cicero, Ad Atticum, XII.14.

³⁰ Cicero, Ad Atticum, XII.28.

ci olduğunu ifade etmiştir³¹. O dönemde Roma'da yaşanan kaotik siyasi ortamda, Cicero'nun siyasete olan ilgisini kaybetmesi, onun moral ve psikolojik durumunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu olay, Cicero'nun hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilebilir. Siyasi hayatındaki bu geri çekilme, sadece kişisel bir kayıp değil, aynı zamanda onun yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasi çalkantılarıyla da bağlantılıdır. Tullia'nın kaybı, Cicero'nun yaşamında bir dönemin kapanması ve yeni bir anlayışın, özellikle kişisel ve ahlaki değerlere dayalı bir yaşamın başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Cicero için Tullia'nın kaybı, sadece bir sevdiğini yitirmek değil, aynı zamanda hayatta ona teselli veren son sığınağın da yok olması anlamına gelmiştir. Daha önce, siyasi ve toplumsal hayatta karşılaştığı zorlukları evine sığınarak hafifletebildiğini, ancak şimdi evinin de ona huzur veremediğini yazmıştır³². Yası o kadar yoğundur ki ne öğretiler ne de akıl yürütmeler onu bu derin kederden kurtarabilmiştir. Hatta, daha önce büyük kayıplar yaşamış ünlü Romalı devlet adamlarını hatırlayarak kendini teselli etmeye çalışsa da onların kamu görevleri sayesinde acılarını hafifletebildiğini, fakat kendisinin böyle bir imkanının olmadığını belirtmiştir³³. Bu karşılaştırma, onun yasının ne kadar derin ve hüznü olduğunu göstermektedir.

Yas sürecinde Cicero'ya en önemli desteği arkadaşı Servius Sulpicius yapmıştır. Servius, Cicero'ya yazdığı taziye mektubunda Tullia'nın ölümü nedeniyle duyduğu üzüntüyü ve Cicero'nun acısını paylaştığını dile getirmiştir. İnsanların hayatının kısa olduğu, ölümün kaçınılmaz olduğu ve yas tutmanın bu gerçeğe direnmek anlamına geldiği fikrini, özellikle, genç yaşta ölenlerin daha büyük acılardan kurtulduğu fikrini öne sürerek, Tullia'nın daha kötü bir kaderden kaçındığı ima etmiştir³⁴. Aynı mektupta arkadaşı, Cicero'ya yalnızca bir baba olmadığını, aynı zamanda Roma'nın önemli bir devlet adamı ve düşünürü olduğunu da hatırlatmıştır:

“Özetle, Cicero olduğunu ve başkalarına talimat verip öğüt vermeye alışkın bir adam olduğunu unutma ve başkalarının hastalıklarında şifa sanatını anladıklarını iddia eden, ancak kendileri için reçete yazamayan kötü doktorları taklit etme. Bunun yerine, başkalarına empoze etmeye alışkın olduğun düsturları kendine öner ve kendi zihnine getir. Zamanın gücünün ötesinde azaltıp yumuşatacak hiçbir üzüntü yoktur³⁵.”

Tullia'nın ölümü, Cicero'nun ölümle ilgili düşüncelerini derinden etkilemiş ve varoluşsal bir sorgulamaya neden olmuştur. Kızının ölümünden önce Cicero tarafından ölüm, genellikle felsefi bir kavram olarak ele alınmış ve Stoacılıkla

³¹ Cicero, Ad Atticum, XII.28.

³² Cicero, Ad Familiares IV.6.

³³ Cicero, Ad Familiares IV.6; Ad Atticum, XII.14.

³⁴ Cicero, Ad Familiares IV.5.

³⁵ Cicero, Ad Familiares IV.5.

uyumlu şekilde, ölümün doğal bir süreç olduğu düşünülmüştür. Ancak Tullia'nın kaybı, Cicero'nun ölüm üzerine düşüncelerini daha kişisel ve duygusal bir boyuta taşımıştır. Bu süreçte, ölüm yalnızca felsefi bir mesele değil, acı verici bir gerçek haline gelmiştir. Cicero, Tullia'nın ölümünün ardından, ölümün acısını ve evrensel olarak ölümün kaçınılmazlığını kabul etmekte zorlandığını ifade etmiştir:

“Tullia'nın kaybı bana, ölümün bizler için ne kadar yakın ve ne kadar korkutucu olduğunu hatırlattı. Artık ölümün bir felsefi kavram olmadığını, doğrudan bir acı olduğunu anlıyorum.”³⁶

Cicero'nun kızının ölümünden sonraki düşüncelerinde, ölümle ilgili felsefi yaklaşımı da değişmiştir. Önceden ölümle barışık bir yaklaşım sergileyen Cicero, şimdi ölümün sadece bir felsefi kavram değil, acılı bir gerçek olduğunu kabul etmeye başlamıştır. Tullia'nın kaybı, Cicero'nun ölümle ilgili düşüncelerini derinden etkilemiş ve onu, ölümün yalnızca bir teori değil, aynı zamanda yaşamın kırılganlığıyla yüzleşmeye zorlayan bir olgu olarak görmesine neden olmuştur.

Cicero'nun Kızı Tullia için Anıt İnşa Etme Arzusu

Cicero, kızının ölümünün ardından duyduğu derin acıyı hafifletmek ve onun anısını ölümsüzleştirmek amacıyla bir anıt inşa etme düşüncesine sıkı sıkıya bağlanmış, bu süreçte yakın dostu ve danışmanı Atticus ile fikir alışverişinde bulunmuştur. Cicero, Atticus'a yazdığı mektuplardan birinde, kızı Tullia'nın anısını ölümsüzleştirecek bir anıt inşa etme fikrini ciddi bir şekilde düşündüğünü dile getirmiştir. Cicero'nun bu anıt tasavvuru, yalnızca bir mezar olmaktan öte, Yunan ve Latin sanatının en seçkin unsurlarını bir araya getiren sanatsal ve kutsal bir yapı olma niteliğini taşımıştır³⁷. Cicero'nun bu girişimi, onun yalnızca bir baba olarak duyduğu derin acının bir yansıması değil, aynı zamanda Roma aristokrisinde ve entelektüel çevrelerinde ölüm sonrası hafızanın nasıl yaşatılması gerektiğine dair bir anlayışı da ortaya koymaktadır³⁸. Mektupta Cicero, türbe inşa etme isteğinin giderek daha güçlü bir arzuya dönüştüğü açıkça görülmektedir:

“Bir türbe inşa ettirmek istiyorum ve bu istek kalbimden sökülüp atılamaz...”³⁹

Bu bağlamda, anıtın yalnızca bir mezar değil, aynı zamanda manevi bir anlama sahip bir kutsal alan olarak tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu düşünce onun anıtın yalnızca bireysel bir yas tutma alanı olmasının ötesinde, kolektif bir hafıza ve toplumsal saygı merkezi haline gelmesi yönündeki düşüncesini ortaya

³⁶ Cicero, Ad Atticum, XII.14.

³⁷ Cicero, Ad Atticum, XII.18.

³⁸ Cicero, Ad Atticum, XII.36.

³⁹ Cicero, Ad Atticum, XII.36.

koymaktadır⁴⁰. Öte yandan yapının konumlandırılmasıyla ilgili endişeleri de dikkat çekicidir. İlk etapta kendi villasına bu türbeyi inşa etme düşüncesi taşısaya da mülk sahipliğinin zaman içinde değişebileceği ihtimali onu bu fikirden uzaklaştırmaktadır⁴¹. Bu durum, Roma mülkiyet hukukuna dair kaygıları ve kalıcılık fikri açısından ele alınabilir. Cicero'nun, türbenin yalnızca kendi ailesi için değil, toplumun saygı göstereceği bir alan olarak tasarlanmasını istemesi, onun bireysel yasını toplumsal bir hafızaya dönüştürme çabasının bir uzantısıdır. Roma toplumunda anıtlar, yalnızca ölen kişiyi değil, aynı zamanda inşa edenin kimliğini ve toplum içindeki yerini de simgelemektedir. Dolayısıyla, Cicero'nun bu girişimi, yalnızca duygusal bir tepki olarak değil, aynı zamanda kamusal kimliğini güçlendirme stratejisinin bir parçası olarak da değerlendirilebilir.

Cicero'nun Tullia'nın anısını yaşatmak için bir anıt inşa etme arzusu, hem yas sürecinde bir teselli bulma çabası hem de ölümsüzlük düşüncesiyle şekillenmiştir. Babasının kalbinde silinmez bir iz bırakan Tullia, onun için sadece bir evlat değil, aynı zamanda hayatının en değerli parçası olmuştur. Cicero, bu anıtlarla kızını onurlandırmak ve gelecek nesillerin onun hatırasına saygı duymasını sağlamak istemiştir. Muhtemeldir ki, bu girişim bir baba olarak içinde taşıdığı kederi dindirmekten uzak, yalnızca derin acısının bir yansıması olarak kalmıştır. Zira anıtın yapılması ile ilgili bir kaynak bulunmamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, Cicero'nun kızı Tullia ile olan ilişkisini ve Roma Cumhuriyeti'ndeki ataerkil toplum yapısının bireyler üzerindeki etkilerini incelemiş ve sonuç olarak birkaç önemli bulguya ulaşmıştır. İlk olarak, Cicero'nun kızına olan sevgisi, dönemin toplumsal normlarına ve Roma'daki baba-kız ilişkilerindeki kültürel farklılıklara dayanarak, oğluna duyduğu sevgiden daha derin ve güçlüdür. Tullia'nın erken yaşta hayatını kaybetmesinin ardından, Cicero'nun ona olan sevgisinin daha da derinleştiği ve bu kaybın, hissettiği acıyı artırdığı anlaşılmaktadır. Tullia'nın eğitilmiş ve zeki bir kadın olarak, babasının entelektüel mirasına ve Roma'daki toplumsal statüsüne katkı sağladığı kabul edilse de onun gerçek sesi ve deneyimleri babasının yazılı ifadeleri aracılığıyla günümüze ulaşmıştır.

Sonuç olarak, Tullia'nın hayatı ve Cicero ile olan ilişkisi, sadece kişisel bir bağ değil, aynı zamanda Roma toplumunun aile yapısı ve cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Cicero'nun kızı Tullia'ya duyduğu sevgi, Antik Roma'daki baba-kız ilişkilerinin duygusal boyutunu ve ataerkil yapının bireyler üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Tullia'nın evlilikleri, Roma'daki kadınların siyasi ve sosyal hayattaki rollerini anlamak açısından önemli

⁴⁰ Cicero, Ad Atticum, XII.12, XII.36.

⁴¹ Cicero, Ad Atticum, XII.36.

ipuçları sunarken, onun ölümü karşısında Cicero'nun yaşadığı derin keder, bireysel yas sürecinin felsefi bir sorgulamaya dönüşmesine neden olmuştur. Tullia'nın kaybı, Cicero'nun içsel bunalımını derinleştirerek, hayatının geri kalanında ölüm ve yaşam arasındaki dengeyi sorgulamasına ve felsefeyi bir rahatlama aracına dönüştürmesine yol açmıştır. Cicero'nun bu süreçte felsefeye yönelmesi ve Tullia'nın anısını ölümsüzleştirmek amacıyla bir anıt inşa etme düşüncesi, bireyin yas sürecini yönetme biçimiyle birlikte Roma toplumunda hafıza ve ölümsüzlük kavramlarının nasıl algılandığını da göstermektedir. Sonuç olarak, Tullia'nın yaşamı ve ölümü, Cicero'nun özel dünyasının kapılarını aralayan önemli bir tarihsel ve edebi belge niteliği taşımaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazar, makale kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını ifade etmiştir.

Etik

Etik Kurul izni ile ilgili; bu çalışmanın yazar ve hakemleri Etik Kurul İzni'ne gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Cicero, M. T., *Academica Posteriora* (trans. R. Harris), London, 1933.
- Cicero, M. T., *De Natura Deorum* (Tanrıların Doğası) (trans. F. G. Özaktürk – Ü. Fafı Telatar), Ankara, 2006.
- Cicero, M. T., *Epistulae ad Atticum* (ed. The Perfect Library), California, 2014.
- Cicero, M. T., *Epistulae ad Familiares* (ed. The Perfect Library), California, 2014.
- Cicero, M. T., *Epistulae ad Quintum Fratrem* (ed. The Perfect Library), California, 2014.
- Clark 1991, Clark, P. A., "Tullia and Crassipes", *Phoenix*, 45, 1, 28-38.
- Dio, C., *Roman History, Volume III: Books 36-40* (trans. E. Cary – H. B. Foster), Cambridge, 1914.
- Everitt 2021, Everitt, A., *Cicero: Roma'nın En Büyük Politikacısının Hayatı ve Dönemi*, (trans. Y. E. Ceren), İstanbul.
- Plutarkhos, *Demosthenes- Cicero. Paralel Hayatlar*. (trans. İ. Çokona), İstanbul, 2021.